

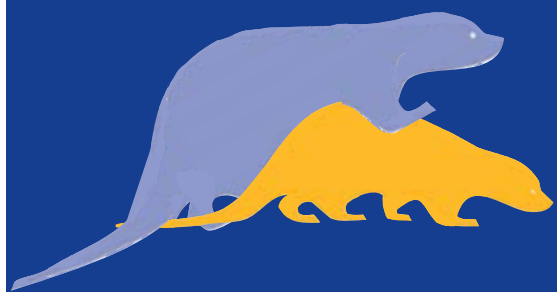
Uttern är ett smidigt, ca 1 meter långt mård-
djur som har vattnet som sin bas. Den lever
i huvudsak av fisk och föder sina ungar i ett
gryt vid strandkanten. Färgen är brunaktig
med ett ljusare parti på halsen. Det kan
ibland vara svårt att skilja utter från mink.

För lite mer än 50 år sedan fanns det utter
i nästan varje vattendrag i Småland. Sedan
hände det något. Under några decennier
slogs nästan hela populationen ut. Många
faktorer har säkert samverkat till detta, men
det verkar som om miljögifter i utterns föda
är den viktigaste orsaken.

Det finns fortfarande utter i Småland,
men den är koncentrerad till vissa om-
råden. Föreningen Rädda uttern i Småland
är försiktigt optimistisk. Senaste inven-
teringarna visar att uttern i alla fall inte
minskat. Spårtecken har hittats inom nya
områden och vi får allt fler rapporter om att
man sett hona med ungar.

Om det är så att uttern försiktigt har börjat
öka i antal och ta nya områden i anspråk är
det särskilt viktigt att nu intensifiera arbetet
med att förbättra utterns livsmiljö. Faran är
inte över. Låt oss hjälpas åt!

uttrar i Småland!

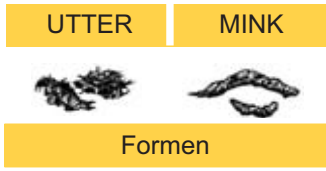
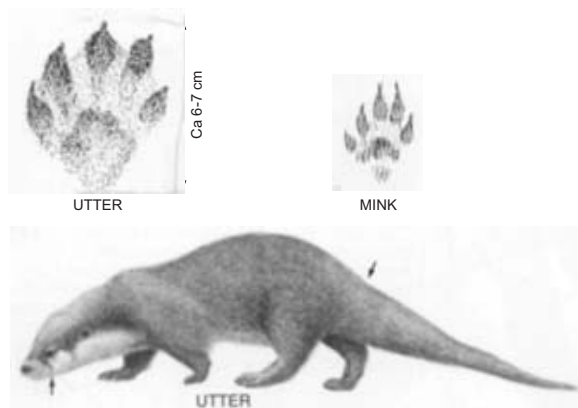
Hur skiljer jag på utter och mink?

Uttern är större, när den går så ser man att svansen är mycket tjockare vid basen än minkens. Uttern har en säregen kroppsform med en puckel-
liknande förhöjning över bakbenen. Minken ger ett lägre, mindre och mera
rakt intryck. Spårstämplarna och rörelsesättet kan avslöja om det förekommer
utter i markerna. I tunn snö är språng det typiska rörelsesättet. Spårstäm-
plarna är i grupper om fyra. I djup snö står spåren två och två (parspår).
Typiskt för uttern är att den gör kanor i snön.

Hur skiljer jag utter- och minkspår?

Storleken: En tändsticksask täcker ett minkspår men inte en spårstämpel
från en vuxen utter. Utterns stämpel är i storlek med fotavtryck från en räva,
men hos räven syns avtryck av endast fyra tår på tassarna. OBS! Spåren
förstoras i smältande snö!

Formen: Framfotspåret är nästan runt, bakfoten mer långsträckt. Klorna är
små och om avtrycken är fina, kan man se spår av simhuden mellan tårna.

Formen

Formen varierar. Näringsresterna är löst sammanfogade hos uttern. Näringsresterna är hoppresade och valsformade hos minken.

Näringsresternas storlek

Stora bitar av ben, kotor och kräftskalet hos uttern. Fiskfjäll som sväljs kan vara stora som en tumnagel. Fint söndertuggade skelettdelar och kräftskalet hos mink.

Lukt

Lukten ej från, utterns analsekret innehåller inga svavelföreningar. Från lukt, analsekretet innehåller svavelföreningar.

Föreningen Rädda uttern i Småland arbetar sedan 1989 efter en långsiktig strategi för att öka möjligheten för uttrarna att finnas kvar i en livskraftig stam i Småland.

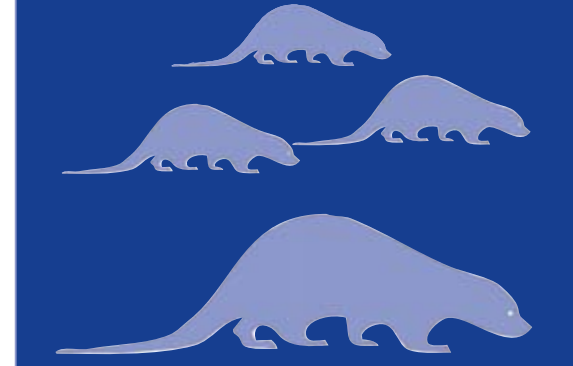
Åtgärder som föreningen ansett värdefulla för räddningsarbetet är:

- Information.** Riktad till markägare, fiskerättsinnehavare, fiskevårdsområden, vattenregleringsföretag, allmänheten m.m.
- Inventering.** Vi måste få mer klarhet i nuvarande och tidigare utterstams utbredning.
- Miljöundersökningar.** Utterområdenas miljöstatus, främst med avseende på PCB. Analys av fisk m.m. Ytterligare arbete på att spåra orsaker till utterns försvinnande.
- Restaurering av biotoper och återinplantering.** Tillräckligt giftfria vatten med god tillgång på föda kan senare bli föremål för enklare restaureringsåtgärder.

FÖRENINGEN RÄDDA UTTERN I SMÅLAND POSTGIRO 449 51 58-0 www.g.lst.se/utter

LÄNSSTYRELSENA I JÖNKÖPINGS, KRONBERGS OCH KALMAR LÄN I SAMVERKAN MED

..det måste bli fler

Rädda uttern i Småland

Uttern är akut hotad i Småland. Från att ha funnits i stort antal över hela landskapet, från kust till inland, så har uttern nu reducerats till en mycket liten spillra.

Hemområdet för en bofast hane kan omfatta upp till 40 km strand och hans jakter för honom i genomsnitt omkring 10 km/natt.

Parningstiden uppges infalla dels i februari-mars, dels i juni-juli, men nyfödda ungar har påträffats vid varierande tider på året. Ungarna är oftast 2-4, sällan fler. De föds i naturliga håligheter, stengryt etc. eller i hålor som honorna själva grävt ut. Ungarna kan simma vid 2 månaders ålder. De håller ihop med modern under första levnadsåret, ibland längre.

Uttern tillhör staten vilt och ska, om den påträffas död, lämnas till polisen.

Födan utgörs främst av fisk t.ex. mört, abborre, gädda och lake. Sammansättningen varierar mellan olika vatten och flertalet bytesdjur är högst 10-15 cm långa. Också små däggdjur, fåglar, kräft- och groddjur kan utgöra byten. Hos kustlevande uttrar har krabbor visat sig kunna vara viktig föda.

Den totala längden från nos till svanspets varierar mellan ca 80 och uppemot 150 cm (stor hane). Vikten hos en vuxen hane är vanligen 10-12 kg, undantagsvis mer. Honorna är betydligt lättare och väger normalt 5-8 kg.

Det är svårt att ange exakt hur många uttrar som finns kvar. Inventeringar har gjorts, men de är inte heltäckande. Vi kan också konstatera, att endast ett fåtal vattendrag i södra Sverige hyser livskraftiga bestånd. Huvuddelen av den sydsvenska utterstammen förekommer i ett mindre antal vattendrag inom nordöstra delen av sydsvenska höglandet.

Det är även svårt att få klarhet angående åldersfördelning och reproduktion. Utifrån vad vi vet idag är dock reproduktionen svag.

Arten fanns förr vid vatten av olika slag - havsstränder, sjöar och vattendrag - över nästan hela Europa. Under 1900-talet skedde emellertid en våldsamt tillbakagång - uttern försvann helt från vissa områden och blev mycket sällsynt på de flesta andra håll. Någorlunda oförstörda populationer återstår bara längs Norges atlantkust, Skottlands västkust och på Irland. Den svenska stammen uppskattades omkr. 1980 till 500-1000 djur. Av dessa fanns flertalet på spridda ställen längs de norrländska älvsystemen och bara några få i Svealand och Götaland.

Varför minskade uttern?

Det var flera samverkande åtgärder som gjorde att uttrarna nästan utrotades. Viktigast är att utterns livsmiljö försämrades av miljögifter, försurning, utdikning och avverkningar vid boplatser och längs vattendrag. Även jakt och bifångst vid fiske hade betydelse. Numera är trafiken en stor dödsorsak för uttrarna. Andra är felaktiga fällor för mink (och bäver) samt fiskeredskap.

Uttern är känslig för miljögifter på flera sätt, bl.a. påverkas fortplantningsförmågan negativt. Den utsätts dessutom extra hårt eftersom den, till skillnad från t.ex. minken, äter nästan enbart fisk. Fisken innehåller sammantaget mer miljögifter än minkens blandade matsedel gör.

Fakta om miljögifter

Miljögifter i allmänhet och PCB/DDT i synnerhet har under de senaste 30-40 åren varit så höga att de sannolikt påverkat utterns reproduktionsförmåga i södra Sverige. PCB är en kemikalie som användes i mycket stora volymer fram till slutet av 1970-talet. Det användes bland annat i fogmassor och transformatorolja. DDT är ett bekämpningsmedel som i Sverige användes fram till början av 1970-talet. Både DDT och PCB är mycket giftiga och har varit förbudna sedan länge, men eftersom de är så svårnedbrytbara återfinns de fortfarande i vår miljö. Halterna av dessa ämnen sjunker långsamt och är idag troligen endast lokalt så höga att de skadar utterns reproduktionsförmåga. De s.k. bromerade flamskyddsmedlen som idag återfinns i elektroniska apparater (datorer, tv-apparater m.m.) tros kunna bli nästa hot mot uttern. Tyvärr finns det få undersökningar som styrker detta idag.

Både inom och utanför utterns aktuella utbredningsområde finns utsläppskällor som släpper ut skadliga ämnen för uttern. Omfattningen på dess påverkan på uttern är svårbedömd. Mycket av arbetet med att minska miljögiftsbelastningen på miljön görs via ändringar av lagar, förordningar, policies och ekonomiska styrmedel. Andra åtgärder syftar mer åt att minska effekterna av befintliga utsläpp.

Hjälp till!

Här finns många insatser som jägare, fiskare, markägare och övriga naturvårdsengagerade kan göra. Är du mark-/skogsägare?

Är du fiskare?

Fiska inte med ryssjor, gädd-saxar, mörtmjärdar eller liknande redskap i vatten där utter kan finnas! Ryssjefisket är en mycket stor dödsorsak för uttrar.

Är du jägare?

Använd inte minkfällor för levandefångst inom områden där utter förekommer och var särskilt uppmärksam vid jakt efter mink i utterområden.

Är du mark-/skogsägare?

Särskild hänsyn i markanvändningen är ett krav i anslutning till vattendrag, där utter förekommer. Spara alltid skyddande vegetation av träd och buskar. Om slutavverkning skall utföras, bör strandvegetationen alltid lämnas orörd. Nydikning eller rensning av befintliga vattendrag bör planeras noggrant så att inte värdefulla uttermiljöer går till spillo. Vegetation utmed vattendragen har flera viktiga funktioner:

- skyddar mot hög vattentemperatur
- ger tillskott av vattenlevande fisknärsdjur
- ger skyddande uppehållsplatser för flera vattenlevande arter (under skuggande träd, nedhängande grenar och rötter)
- erosionsskydd (förhindrar grumling och sedimentering)
- skyddar mot igenväxning (genom skuggning).

Genom att bevara dessa miljöer, bevaras också lämpliga boplatser för uttern. Grytet anläggs som regel i en skyddad strandkant under rotsystemet till ett större träd. Uttern kan räddas från utrotning, om följande förutsättningar uppfylls:

- minskade miljögifter i vattnet
- tillgången på föda är god
- svåra störningar undviks
- skyddande vegetation behålls
- fångstredskap som kan medföra onödigt dödande inte kommer till användning
- minskad dödlighet genom trafik

Låt oss gemensamt hjälpas åt att skapa dessa förutsättningar!

När kommer uttern tillbaka?

Det är fortfarande omöjligt att ange hur många djur som finns, men en kvalificerad gissning är att det bara rör sig om 50-100 uttrar i hela Småland. Flera tecken tyder på att uttrarna har börjat öka så smått. Norrut i landet, där PCB-halterna har sjunkit markant, kan man tydligare se att uttrarna blir allt fler. Arbetet med att få tillbaka uttern i hela Småland är långsiktigt. Viktigast är att uttern erbjuds en livsmiljö där den kan leva gott och föröka sig. Då sker en naturlig spridning, men det kan alltså ta lång tid. Föreningen Rädda Uttern i Småland har satt upp ett par mål:

- År 2020 ska utter i Småland ha en sådan utbredning att artens fortlevnad kan anses vara garanterad. Därmed har även en lång rad andra organismer gynnats.
- År 2025 ska utter finnas i varje kommun inom landskapet Småland.

Mycket beror på dig!
Bli stödande medlem i Föreningen Rädda Uttern i Småland!
Sätt in 100 kr på föreningens plusgiro-konto 449 51 58-0

Följ gärna vårt arbete på vår hemsida:
www.g.lst.se/utter

